

Veiligheidsperceptie: een integratie van Broken Windows en Collective Efficacy in de Goal Framing Theory.

Understanding Safety Perceptions: Integrating Broken Windows and Collective Efficacy into the Goal Framing Theory

Auteur: Kimberly Mulder

Opleiding: Sociologie
Faculteit Gedrags- & Maatschappijwetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Scriptiebegeleider: Prof. R. P. M. Wittek

Referent: Prof. B. Bilecen

Datum: Januari 2025

Veiligheidsperceptie: een integratie van Broken Windows en Collective Efficacy in de Goal Framing Theory.

Understanding Safety Perceptions: Integrating Broken Windows and Collective Efficacy into the Goal Framing Theory

Kimberly Mulder

14 November 2024

Abstract

This study investigates the relationship between physical disorder, collective efficacy, and residents' perceived safety, using a dataset of 2,394 respondents, collected in the year 2020, from a Dutch urban population. Using Lindenberg's Goal Framing Theory to integrate the Broken Window Theory and the Collective Efficacy Theory to further our understanding of safety perceptions. We hypothesize that physical disorder in a neighborhood will affect the perceptions of safety among residents and that informal social control can mitigate this effect, while differentiating between daytime and nighttime effects. Univariate analyses reveal that while 93.1% of respondents feel safe during the day, only 65% report feeling safe at night, indicating higher perceived insecurity after dark. Bivariate analyses demonstrate statistically significant but modest correlations between variables, with the strongest relationship observed between physical disorder and collective efficacy ($r = -0.418$; $p < 0.001$). Multivariate logistic regression analyses test two key hypotheses. The findings support the first hypothesis: higher levels of physical disorder are associated with lower perceptions of safety during both day and night. The second hypothesis, positing that collective efficacy moderates the relationship between physical disorder and safety perception, is partially confirmed. While collective efficacy significantly mitigates the negative impact of physical disorder on perceptions of safety during daytime ($p = 0.031$), it does not show a significant moderating effect at night ($p = 0.562$). Control variables reveal that gender significantly influences nighttime safety perceptions, with women reporting greater insecurity. The findings suggest that urban safety interventions should target both physical disorder and social cohesion to effectively enhance residents' sense of security.

Table of Contents

Abstract	2
Introductie	4
Kader 1: Een voorbeeld in De Hoogte	5
Bestaande verklaringen van onveiligheidsgevoelens	5
Broken Windows Theory	6
Collective Efficacy Theory	6
Onderlinge samenhang van de theorieën	7
Theoretisch kader	9
Definities	9
The Goal Framing Theory	10
Het effect van fysieke wanorde	12
Het modererende effect van collective efficacy	14
Methoden	16
Onderzoeksopzet en -eenheden	16
Operationalisaties	17
Veiligheidsperceptie	17
Fysieke wanorde	18
Collective efficacy	18
Interactieterm	19
Controlevariabelen	19
Analyseopzet	20
Methoden van dataverwerking	21
Resultaten	21
Univariate analyse	21
Bivariate analyse	23

Multivariate analyse	23
Veiligheidsgevoelens overdag	23
Veiligheidsgevoelens 's nachts	26
Conclusie & discussie	29
Bijlage 1: Syntax van SPSS	41

Introductie

In Nederland en over de hele wereld zijn er veel wijken waar mensen zich onveilig voelen. Wanneer mensen zich onveilig voelen in hun eigen woonomgeving heeft dit grote gevolgen voor zowel het individu, als voor de maatschappij als geheel. Uit onderzoek blijkt dat mensen die zich onveilig voelen in hun eigen buurt door verschillende factoren ongezonder zijn en de zelfgerapporteerde gezondheid van deze mensen is ook lager (Robinette, Charles, & Gruenewald, 2016; Chandola, 2001). Zo ervaren zij meer stress, wat leidt tot verschillende psychische en psychosomatische klachten (O'Brien, Farrell, & Welsh, 2019). Zij komen minder vaak buiten waardoor zij minder bewegen (Rees-Punia, Hathaway, & Gay, 2018; An, et al., 2017), wat kan leiden tot overgewicht en een verhoging van ervaren stress. Dit effect wordt ook gezien bij kinderen die opgroeien met een onveilig gevoel. Moeders die zich tijdens de zwangerschap onveilig voelen, krijgen vaker een te kleine baby, of de baby wordt te vroeg geboren (Carter, Feinglass, & Yee, 2023). Tevens hebben mensen die zich onveilig voelen in de eigen omgeving een lager gevoel van controle, wat kan leiden tot depressieve klachten (Gepty, Lambert & Ialongo, 2023). De algehele zelfgerapporteerde kwaliteit van leven is relatief laag bij mensen die zich onveilig voelen.

Het is evident dat onveilige gevoelens in de eigen leefomgeving een probleem zijn voor het individu, maar ook voor de maatschappij als geheel leveren wijken waar mensen zich onveilig voelen problemen op. Binnen deze wijken bestaan veel maatschappelijke problemen, zoals veel criminaliteit, veel mensen met een lage SES, een lage cohesie, enzovoort (zie o.a. Rad, et al., 2014; Doyle, Gerell, & Anderson, 2021; Palmer, et al., 2005; Crane, 1991; Lewis, & Maxfield, 1980; Ferretti, et al., 2019). Daarbij gaat het wonen in zo een wijk samen met veel individuele nadelen. Denk hierbij onder andere aan financiële instabiliteit, werkloosheid, eenzaamheid, gezondheidsproblemen en stress. (zie o.a. Rad, et al., 2014; Vandecasteele, & Fasang, 2020).

Er is veel aan de hand in dit soort wijken en een belangrijke vraag om te beantwoorden is wat de belangrijkste voorspellers zijn van onveilige gevoelens. Wanneer hier een duidelijk antwoord op kan worden gegeven kunnen er gericht interventies worden ingezet om deze gevoelens onder bewoners te verlagen.

Ter illustratie wordt de wijk de Hoogte in Groningen als voorbeeld genomen. De gemeente Groningen maakt iedere twee jaar een gebiedsanalyse voor elk stadsdeel in Groningen. Hierin wordt aan de hand van algemene feiten enerzijds en subjectieve gegevens uit enquêtes anderzijds een beeld geschetst van de situatie in de verschillende wijken met betrekking tot velerlei onderwerpen. In de meeste recente gebiedsanalyse viel de buurt De Hoogte in de Korrewegwijk in Groningen op vanwege zijn veelal negatieve uitkomsten. Dit is een aanhoudende trend waar het gaat om deze buurt (Teerns, Roseboom, Stinissen, 2022; basismonitor-groningen.nl).

De bewoners van de Hoogte zijn in de gemeente Groningen hier het minst tevreden over hun wijk en met het oog op de uitkomsten van de gebiedsanalyse ligt dat in de lijn der verwachting. Zo is er bijvoorbeeld veel overlast met betrekking tot de stalling van fietsen; worden de openbare ruimten als vies en rommelig ervaren en hebben mensen last van elkaar. Verder zijn er relatief veel gezondheidsproblemen, zowel lichamelijk als mentaal, terwijl de aanwezigheid van zorg in de buurt als onvoldoende wordt ervaren. Ook is de sociale cohesie laag en de eenzaamheid hoog, waarbij wordt aangegeven dat men zich niet thuis voelt in de omgeving, er weinig actieve betrokkenheid en omgang met buurtbewoners plaatsvindt en dat er sprake is van discriminatie tussen verschillende bevolkingsgroepen. Daarbij is er relatief veel criminaliteit in de buurt en hebben bewoners ook het idee dat er sprake is van veel criminaliteit. Verder valt op dat er in deze wijk relatief veel mensen wonen met een lage sociaaleconomische status. Ook kinderen in deze wijk groeien ongunstiger op dan kinderen in andere wijken in Groningen en hebben vaker een leerachterstand. Ook wonen hier veel jongeren zonder startkwalificatie en heerst er veel werkloosheid onder jongeren. De wijk kenmerkt zich verder door het hoge percentage eerste generatie migranten die hier wonen (25%) ten opzichte van de rest van Groningen (18%). Bewoners van De Hoogte voelen zich bovenal onveilig (Teerns, et al., 2022).

Kader 1: Een voorbeeld in De Hoogte

Bestaande verklaringen van onveiligheidsgevoelens

Er is veel onderzoek gedaan naar de oorzaken van onveiligheidsgevoelens in de eigen leefomgeving (zie o.a. Glas, 2021; Whitley & Prince, 2005; Valente & Crescenzi-Lanna, 2022). In de literatuur zijn twee dimensies te ontdekken waarbinnen een verklaring kan worden gezocht voor het verschil tussen de perceptie van veiligheid van bewoners in verschillende buurten die in lijn liggen met de observaties zoals die zijn omschreven in Kader 1. Deze twee

dimensies zijn de fysieke omgeving enerzijds, waarbinnen the Broken Window Theory zijn verklaring biedt, en de sociale omgeving anderzijds, waarbinnen de verklaring wordt gevonden in the Collective Efficacy Theory.

Broken Windows Theory

Deze theorie legt de focus met name op de fysieke omgeving als belangrijke factor die gedrag en gedachten van mensen beïnvloed. Kort samengevat stelt de *Broken Window Theory* dat de mate van fysieke orde in een buurt mensen informeert over acceptabel gedrag; wanorde kan leiden tot onveiligheidsgevoelens en meer misdaad (Wilson & Kelling, 1982).

Er is veel aandacht geweest in de literatuur voor de Broken Window Theory in de afgelopen decennia en er is veel bewijs gevonden voor de theorie (zie o.a. Wilson, & Kelling, 1982; Keizer, Lindenberg, & Steg, 2010; Braga, Welsh, & Schnell, 2015; James, & O' Boyle, 2019; Leverentz, Pittman, & Skinnon, 2018). Er is ook kritiek geweest op deze theorie, waarbij onder andere de effectiviteit van beleid gebaseerd op de Broken Window Theory in twijfel wordt getrokken gezien de gemengde resultaten (zie o.a. Harcourt, & Ludwig, 2005; O' Brien, et al., 2019; Gau, et al., 2008). Zo zijn er vergelijkbare wijken met een vergelijkbare mate van fysieke wanorde waar de mensen zich desalniettemin niet of minder onveilig voelen (O'Brien, et al., 2019; Doyle, et al., 2021).

Om dit te verklaren schiet de Broken Window Theory tekort. De verklaring vergeet de structuur van de sociale omgeving, welke wel moet worden meegenomen om een goed beeld te kunnen krijgen van de werkelijkheid die mensen waarnemen die ertoe leidt dat zij zich onveilig voelen.

Collective Efficacy Theory

De Collective Efficacy Theory verklaart gevoelens van onveiligheid aan de hand van de sociale realiteit waarin mensen zich bevinden. Mensen zouden zich veiliger voelen wanneer er sprake is van een hoge sociale cohesie en een hoge mate van sociale controle en interventie (Doyle, et al., 2019; Pitner, et al., 2012; Delisi, & Regoli, 2000; Jesus, et al., 2010; Zuberi, 2018). Wanneer mensen elkaar kennen en erop durven te vertrouwen dat anderen zullen ingrijpen wanneer dat nodig is, zullen zij zich veiliger voelen.

In de literatuur wordt ook veel bewijs gevonden voor de Collective Efficacy Theory (zie o.a. Adams & Serpe, 2000; Atkinson, Rowland, & Flint, 2004; Packard, et al., 2013; Sampson, Raudenbush, & Earls, 1997; Bandure et al., 2000). Adams & Serpe vonden bijvoorbeeld dat sociale integratie in de buurt de gevoelens van kwetsbaarheid significant

verlagen. Maar deze theorie stuit ook op kritiek en er zijn studies waarbij gemengde resultaten worden gevonden (zie o.a. Drakulich, 2015; Carr, 2003; Warner, & Rountree, 1997). Zo stelt Drakulich (2015) bijvoorbeeld dat contact met de burens ook kan leiden tot blootstelling aan verhalen over slachtofferschap, wat de veiligheidsperceptie kan aantasten.

Deze theorie neemt de fysieke werkelijkheid van de omgeving onvoldoende mee bij het verklaren van gevoelens van onveiligheid waardoor ook deze theorie een onvolledig beeld geeft van veiligheidspercepties.

Onderlinge samenhang van de theorieën

De twee theorieën zijn ook samen onderzocht (zie o.a. Marzbali, et al., 2021; Clay et al. 2017; Okunola, & Amole, 2012; Blokland, 2009). Veel van deze studies nemen een van deze twee concepten om de ander te verklaren (zie o.a. Clay, et al., 2017; & Kim, & Ross, 2009). Okunola, & Amole (2012) onderzochten bijvoorbeeld twee modellen die de angst voor misdaad konden voorspellen. Zij vonden dat in dit verband faciliterende factoren, zoals kwetsbaarheid en wanorde meer voorspellende waarde had dan onderdrukkende factoren, zoals participatie en een gevoel van gemeenschap.

De associaties tussen deze drie concepten is ook in onderlinge samenhang onderzocht, al is er nog relatief weinig aandacht geweest voor deze verbanden. Hierbij is er met name aandacht voor het concept *place attachment* en zijn invloed op waargenomen veiligheid en de rol van sociaal kapitaal en sociale controle binnen dat verband (zie o.a. Dallago, et al., 2009; De Donder et al., 2012; Austin, & Furr, 2002; Pitner, et al., 2012). *Place attachment* is de mate waarin mensen zich verbonden voelen met de buurt waarin zij wonen. Hoewel het concept *place attachment* raakvlakken heeft met de perceptie van wanorde, wordt er met de perceptie van wanorde net wat anders gemeten, namelijk de manier waarop een bewoner zijn wijk waarneemt. Wel zouden deze concepten significante theoretische en empirische overeenkomsten kunnen hebben. Verder zijn er al onderzoeken die uitwijzen dat zowel wanorde in de buurt alsook *Collective Efficacy* effect hebben op de veiligheidsperceptie van mensen, maar in deze onderzoeken wordt veelal niet een modererend verband getoetst (zie o.a. Naser, Brownlee, & Baker, 2022; Doyle, et al., 2021).

Opvallend is ook dat de verschillende variabelen in de verschillende studies anders worden geoperationaliseerd (Ross & Mirowsky, 1999). Zo wordt bijvoorbeeld de uitkomstvariabele 'veiligheid' in een aantal studies geoperationaliseerd als een algehele subjectieve veiligheidsperceptie (zie o.a. Leverentz, et al., 2018); of als een angst voor misdaad of slachtofferschap (zie o.a. Okunola & Amole, 2012; Adams, & Serpe, 2000; Whitley, &

Prince, 2005); en in andere studies als misdaadcijfers (zie o.a. Sampson et al. 1997). Dit zou een deel van de verschillende uitkomsten kunnen verklaren.

Ook de redeneringsroute verschilt in veel studies. Zoals benoemd worden wanorde en Collective Efficacy vaak als verklaring voor veiligheid genomen, maar vaak ook als zogenaamde buffer of mediator dan wel moderator in een verband. Voorbeelden van zulke verbanden zijn de invloed van de gebouwde omgeving op de veiligheidsperceptie met de sociale omgeving als mediator (Zeng, et al., 2023); de invloed van de waargenomen controle op de veiligheidsperceptie met sociale cohesie als een zogenaamde beschermende factor (Gepty, et al., 2023); en de gevolgen van subjectieve onveiligheidsgevoelens onder kinderen met sociale steun als moderator (Valente, & Crescenzi, 2022; zie verder Barnett, et al., 2017; Cho, & Townsend, 2020; Bowling, & Stafford, 2007). Ook zijn er veel onderzoeken waaruit naar voren komt dat een onveilig gevoel, wanorde en een lage mate van sociaal kapitaal slecht is voor zowel de fysieke als mentale gezondheid (zie o.a. O' Brien, et al. 2019; Aneshensel & Sucoff, 1996). Wat verder opvallend is, is dat veel van de studies gedaan zijn binnen één bepaalde stad of wijk, waar dit onderzoek juist representatieve steekproef neemt uit alle bewoners van Nederland en dus verspreid zijn over veel verschillende wijken.

Met dit onderzoek wordt daarom getracht antwoord te geven op de vraag:

Wat is de invloed van de perceptie van wanorde in een buurt op het van zijn bewoners en hoe kan de mate van Collective Efficacy dit verband verzwakken?

Hoewel er empirische ondersteuning is voor zowel de Broken Window Theorie en de Collective Efficacy Theory in het verklaren van onveiligheidsgevoelens onder bewoners in een buurt, blijft de evidentie gemengd en gefragmenteerd. In dit onderzoek wordt betoogd dat beide verklaringen geïntegreerd kunnen worden binnen een breder theoretisch kader, namelijk de Goal Framing Theory. Deze theorie biedt een overkoepelende benadering waarin normen en sociale processen centraal staan. In het theoretisch kader zal uiteen worden gezet hoe deze twee verklaringen samen kunnen worden beschreven als een toepassing van de Goal Framing Theory. Vervolgens wordt in het hoofdstuk methoden uiteengezet hoe deze theorie empirisch getoetst zal worden gebruik makende van een uitgebreide landelijke dataset. De resultaten hiervan worden daarna gepresenteerd, waarna een conclusie zal worden getrokken.

Theoretisch kader

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is allereerst een dieper begrip van de te onderzoeken concepten, de theoretische stromingen en van de overkoepelende Goal Framing Theory vereist. In dit hoofdstuk zullen de concepten worden geïntegreerd en gedefinieerd en wordt er dieper ingegaan op deze concepten, theorieën en de manier waarop zij met elkaar in verband kunnen worden gebracht, om zo tot toetsbare hypotheses te kunnen komen.

Definities

In dit onderzoek wordt de focus gelegd op het concept veiligheid, specifiek op de perceptie van veiligheid. Veiligheid kan worden beschreven als de afwezigheid van gevaar of het risico daarop, dan wel de verlaging van het risico op gevaar en de adequate controle over bedreigingen (Nilsen, et al., 2004). Op micro-niveau kan bij verlaging van gevaar gedacht worden aan het dragen van een helm om ernstig hoofdletsel te voorkomen. Op macro-niveau kan gedacht worden aan de politie die criminaliteit probeert te voorkomen en verminderen. Op meso-niveau bestaan er bijvoorbeeld buurtinitiatieven om het risico op onveiligheid te verminderen, of om de perceptie van veiligheid tenminste te vergroten.

De perceptie van veiligheid refereert aan de subjectieve gevoelens van veiligheid van een persoon in een bepaalde omgeving of situatie (Grzebieta, 2015; Min, 2015). Waar veiligheid een objectief meetbaar concept is, is de perceptie van veiligheid dit niet. Het wordt beïnvloed door een verscheidenheid aan factoren die door iedereen anders beoordeeld worden en daardoor ook tot een andere perceptie van veiligheid zullen leiden. Factoren die van invloed kunnen zijn op de perceptie van veiligheid zijn bijvoorbeeld de fysieke inrichting van de omgeving en de mensen die daar aanwezig zijn (Zeng, et al., 2022; Eller & Frey, 2019). Wanneer er iemand op straat jou tegemoet loopt kan de aanwezigheid van straatverlichting, de kleding van de persoon en de mate waarin de straat waar jij loopt onderhouden is invloed hebben op hoe veilig jij je op dat moment voelt. Ook hebben de media, informatievoorzieningen en eerder opgedane ervaringen van de waarnemer invloed op de perceptie van veiligheid (Logan, & Walker, 2017; Vidourek, Woodson, & King, 2017; James, Gallaher, & Krmenc, 2020; Niu, et al., 2020). Iemand die bijvoorbeeld kortgeleden is overvallen op straat zal zich vaak minder veilig voelen dan iemand die dat niet heeft meegemaakt.

Mensen zullen zich veiliger voelen wanneer er een hoge mate is van sociale orde. Sociale orde kan worden omschreven als “historisch ontwikkelde ideeën, overtuigingen, en gedrags- en gevoelspatronen die het menselijk gedrag en groepsactiviteiten sturen” (Frank,

1945). Veel aspecten spelen hierbij een rol, zoals sociale instituties, rolpatronen, wetten en regelgeving, tradities en ook normen (Frank, 1944; Lipford & Yandle, 1997; Tyler, 2020). Er is sprake van sociale wanorde wanneer de sociale orde wordt verstoord (Mboho, 2019). Dit kan gebeuren doordat er wordt afgeweken van de bestaande normen. Hierbij kan worden gedacht aan geweld en criminaliteit, maar ook ogenschijnlijk kleine dingen kunnen de sociale orde verstoren, zoals het vervuilen van de publieke ruimten door afval op straat achter te laten, of het maken van geluidsoverlast. Elke vorm van norm overschrijdend gedrag kan worden gezien als sociale wanorde, met name wanneer er sprake is van een patroon, mits er niet corrigerend op wordt gereageerd (Lindenberg, 2007; Ruggiero, 2010). Wat waar en wanneer de norm is, kan echter erg ambigu zijn.

Om onder andere normen af te dwingen kan sociale controle worden ingezet. Sociale controle zijn de strategieën, instituties en mechanismen die gedrag van zowel individuen als groepen kan reguleren om normen en regels op te volgen. Sociale controle kan formeel of informeel van aard zijn. Bij formele sociale controle moet vooral gedacht worden aan wet- en regelgeving en de handhaving daarvan door middel van officiële kanalen. Bij informele sociale controle wordt er vooral gebruik gemaakt van normen en wordt de handhaving hiervan gecontroleerd door sociale banden en interacties (Goode, 2018; Lambert, et al., 2012; Jiang, Lambert, & Wang, 2007). Wanneer een kind bijvoorbeeld een geldende norm overtreedt door afval op straat te gooien, dan zal zijn ouder hem hierop aanspreken. De kritiek die hij krijgt van iemand uit zijn directe omgeving op de normovertreding zal hem leren dit in de toekomst niet weer te doen.

The Goal Framing Theory

Een goal frame is een figuratieve bril waardoor mensen de wereld bekijken, informatie verwerken en hoe zij zich vervolgens gedragen. Er zijn drie categorische goal frames te onderscheiden: de hedonische goal frame, de gain goal frame en de normatieve goal frame. Deze goal frames zullen over het algemeen altijd alle drie actief zijn, maar er zal altijd één zijn die het meest saillant is en daardoor de meeste invloed heeft op het gedrag. Dat is namelijk de goal frame die bepaalt welke kennis en attitudes cognitief het makkelijkst te bereiken zijn en dus hoe mensen naar een bepaalde situatie kijken, die evalueren en daar vervolgens naar handelen. Toch zullen de andere goal frames altijd tot op zekere hoogte ook invloed blijven houden op het gedrag.

Wanneer men door de hedonische goal frame naar de wereld kijkt zijn zij gericht op zich nu beter voelen en deze goal frame is dus erg kortetermijngericht. Wanneer deze goal

frame het meest saillant is, zullen mensen de meeste moeite en onzekerheid uit de weg gaan. Wanneer bijvoorbeeld een collega vraagt om hulp bij het afmaken van een belangrijk project met een deadline, dan zal iemand bij wie de hedonische goal frame het meest saillant is dit afwijzen om de extra stress en moeite uit de weg te gaan.

De gain goal frame is gericht op het verbeteren en beschermen van je middelen. Mensen die de gain goal frame het meest op de voorgrond hebben in hun brein zullen dus vooral keuzes maken die zorgen dat zij er persoonlijk beter van worden, of dat zij er niet op achteruit zullen gaan in een bepaalde situatie. Dit is dus een goal frame gericht op de middel- tot lange termijn. Deze collega zal met het project helpen wanneer hij hier zelf ook beter van wordt, bijvoorbeeld omdat hij weet dat als hij zelf een keer hulp nodig heeft, hij goodwill heeft gecreëerd bij zijn collega in nood, of doordat hij in achtung van de manager zal stijgen.

Mensen met de normatieve goal frame op de voorgrond zijn vooral gevoelig voor wat gepast gedrag is in een bepaalde situatie. Hierbij spelen persoonlijke, injunctieve en descriptieve normen een grote rol. De collega bij wie deze goal frame het meest saillant is zal zijn collega helpen zonder daar wat voor terug te verwachten omdat je collega's helpen is wat je hoort te doen in een team, mits dat de geldende norm is in het team en het in lijn is met zijn persoonlijke normen. Hieruit blijkt dat ambigue en abstracte normen het lastig kunnen maken voor mensen om te bepalen wat het gepaste gedrag is. Deze goal frame heeft dan ook de meeste invloed wanneer mensen ook weten welk gedrag er gepast is. Deze goal frame heeft instituties, moralisatie en expliciete afwijzing bij het niet volgen van de norm nodig.

Keizer, et al. (2010) beargumenteren dat mensen niet zozeer het gedrag van anderen kopiëren, maar dat het gedrag van anderen informatie geeft over of anderen zich gedragen naar de injunctieve norm en dus hun normatieve goal frame saillant hebben. Wanneer er bijvoorbeeld veel afval op straat ligt, graffiti op de muren zit of bushokjes vernield zijn, dan geeft dat het signaal af dat mensen in deze omgeving zich niet gedragen naar de injunctieve norm en niet hun normatieve doelen nastreven. De normatieve goal frame van de waarnemer verzwakt daardoor en de hedonische en gain goal frame worden daardoor saillanter. Mensen zijn dan dus eerder geneigd uit luiheid om afval op straat te gooien, of om iets te stelen om op die manier hun middelen te vergroten. Er is dan sprake van het zogenaamde *cross-norm inhibition effect*: slechte gedragingen worden gegeneraliseerd en hebben het effect op de waarnemer om ander slecht gedrag te vertonen.

De saillantie van de normatieve Goal Frame kan op twee manieren worden beïnvloed. Aan de ene kant wordt het beïnvloed door de fysieke ruimte die informatie geeft over de normen van de mensen die zich in die fysieke ruimte bevinden. Dit is een direct effect. Aan de

andere kant wordt dat effect beïnvloed door de sociale omgeving. De combinatie van sociale cohesie en informele sociale controle kan het effect versterken of verzwakken. Hoe dat gebeurt zal worden uitgelegd in de volgende paragrafen.

Het effect van fysieke wanorde

Hoe fysieke wanorde het hedonische goal frame saillant maakt en zo effect heeft op de perceptie van veiligheid kan worden geïllustreerd aan de hand van de Broken Window Theory. De Broken Window Theory is voor het eerst voorgesteld door Wilson & Kelling (1982). Zij zagen dat wanneer een gebouw een gebroken raam had, de andere ramen van dat gebouw ook gauw gebroken zullen zijn. Hieruit redeneerden zij dat wanneer mensen een gebroken raam zien, zij het signaal krijgen dat er niet naar dit gebouw wordt omgekeken en dat het niemand wat kan schelen wat er met de ramen van het gebouw gebeurt. Er wordt niet tegen dit soort vandalisme opgetreden. Dit geeft informatie over de geldende normen en kan de hedonische goal frame versterken. Vervolgens zullen zij zelf ook een raam ingooien omdat zij dit als leuk ervaren, het vervult een hedonische behoefte en het kost weinig inspanning. Dit principe kan ook gegeneraliseerd worden naar andere overtredingen en misdaden. Wanneer iemand bijvoorbeeld een gebroken raam ziet, zijn zij misschien eerder geneigd het gebouw te bespuiten met graffiti, of het bushokje aan de overkant van de straat te vandaliseren. Desgelijks kan een gevandaliseerd bushokje mensen uitnodigen tot bijvoorbeeld geweldpleging of diefstal. In New York werd hierop de Quality of Life Campaign opgestart waarbij door middel van meer agenten op straat en het opruimen van de buurten waar veel tekenen van fysieke wanorde te bespeuren waren. Hierna was er inderdaad minder sprake van criminaliteit.

Deze theorie begon dus als een manier om criminaliteit te verklaren, maar is later ook toegepast om onveilige gevoelens te verklaren. Zo vonden Velasquez, et al. (2021) dat mensen in buurten waar de waargenomen wanorde hoog is zich onveiliger voelen dan mensen in buurten waar de waargenomen wanorde laag is, ook wanneer wordt gecontroleerd voor misdaadcijfers in die buurt. Echter, in dit onderzoek werd gebruik gemaakt van data afkomstig uit de Health and Retirement Study en was de gemiddelde leeftijd van de subjecten 66 jaar. Ook zijn er studies met gemengde resultaten (zie o.a. Crank, Giacomazzi, & Heck, 2003; Sampson & Raudenbush 1999). Crank et al. (2003) vonden dat mensen die getuigen waren van (veronderstelde) misdaad de angst voor misdaad en ander sociaal ongewenst gedrag generaliseerden. Als mensen bijvoorbeeld getuige waren van een drugsdeal, geloofden zij dat er ook veel ander ongewenst gedrag zoals kindermishandeling en rijden onder invloed voorkomt in de buurt. Aan de andere kant vonden ze dat de verbanden tussen de perceptie van

misdaad en wanorde, angst voor misdaad en veiligheidsgevoelens zwak waren. Dit resultaat kan komen doordat de buurt waarin het onderzoek is uitgevoerd pas sinds kort te maken had met misdaad en wanorde waardoor de bewoners wellicht al wel zagen dat er misdaad en wanorde problemen waren in hun buurt, maar dit nog niet associeerden met hun persoonlijke veiligheid.

De vraag rijst welk mechanisme achter deze oorzaak-gevolgtrekking schuilt. Keizer, et al. (2010) testten door middel van veldexperimenten, waarbij injunctieve en descriptieve normen elkaar in de ene conditie bevestigden en in de andere elkaar tegenspraken, de Broken Window Theory en de generaliseerbaarheid daarvan. Zij vonden steun voor de Broken Window Theory en zoeken een verklaring hiervoor aan de hand van goal frames.

Gesteld kan worden dat de mate van wanorde in een buurt invloed heeft op de perceptie van veiligheid doordat mensen op basis van de informatie die zij krijgen over descriptieve normen naar aanleiding van de fysieke omgeving zien dat mensen niet hun injunctieve normen volgen en dus niet hun normatieve goal frame saillant hebben. Mensen zien bijvoorbeeld dat er graffiti op de muren is gespoten, een bushokje kapot is gemaakt, afval op straat is gegooid en geluidsoverlast wordt veroorzaakt door een jongere met een geluidsbox. Door het registreren van deze descriptieve normen (welke normen worden gevolgd) weet iemand dat de injunctieve normen (welke normen hoor je te volgen) niet worden opgevolgd door de mensen in deze omgeving. De omgeving wordt niet netjes gehouden. Hierdoor weet men dat mensen in deze buurt niet door de normatieve goal frame beïnvloed worden, maar door de gain goal frame of de hedonistische goal frame. Volgens de redenering van de goal frames kan het zijn dat mensen zich dan niet alleen aan de injunctieve norm houden om geen graffiti te spuiten op plekken waar dat niet is toegestaan, maar dat gegeneraliseerde injunctieve normen worden overtreden. Mensen voelen zich onveilig omdat er volgens hen dan meer kans is op gevaar in zo een situatie.

Dit gevoel van onveiligheid zal 's nachts groter zijn dan dat het overdag is (Li, et al., 2015; Nikolic-Ristanovic, 1995). Zo vonden Bennett, et al. (2007) dat de meeste participanten van hun studie over hoe veilig mensen zich voelden tijdens het wandelen zich overdag veilig voelden, maar 's nachts voelde slechts 36% van de participanten zich veilig. Dit probleem deed zich vooral voor in buurten waar mensen een laag inkomen hadden en vooral bij vrouwen. Daarom zullen de volgende twee hypothesen worden getoetst:

H1.1: Naarmate er meer fysieke wanorde zichtbaar is in een omgeving zal de perceptie van veiligheid overdag afnemen.

H1.2: Naarmate er meer fysieke wanorde zichtbaar is in een omgeving zal de perceptie van veiligheid 's nachts afnemen.

Uit de literatuur komt inderdaad naar voren dat mensen zich in een omgeving met veel fysieke wanorde vaker onveilig voelen. Maar dit geldt niet voor iedereen en in sommige wijken met veel fysieke wanorde is de gemiddelde veiligheidsperceptie hoger dan in andere wijken met vergelijkbare fysieke wanorde. Als we het mechanisme die achter het effect van fysieke wanorde op de veiligheidsperceptie lijkt te liggen verder abstraheren dan zien we dat de zichtbaarheid van fysieke wanorde de saillantie van de gain en de hedonische goal frames versterkt of verzwakt. De fysieke wanorde in een wijk is een cue uit de omgeving die beïnvloedt wat men denkt. De mate van wanorde geeft informatie over of mensen zich aan normen houden en welke normen dat dan zijn. Het geeft dus informatie over de sociale werkelijkheid binnen een fysieke omgeving. Het is daarom van belang om de structuur van de sociale omgeving mee te nemen om een compleet beeld te krijgen van wanneer wanorde in een buurt wel en wanneer niet leidt tot veel gevoelens van onveiligheid onder zijn bewoners. De Collective Efficacy Theory kan illustreren hoe de sociale omgeving een modererend effect kan hebben op de relatie tussen de fysieke omgeving en de perceptie van veiligheid.

Het modererende effect van collective efficacy

Collective efficacy kan de normatieve goal frame saillant maken en zo een modererend effect hebben op de relatie tussen fysieke wanorde en veiligheidsperceptie. Hoe dat gebeurt kan worden uitgelegd aan de hand van de Collective Efficacy Theory. Sampson, et al., (1997) trachten de variatie in de mate van geweld in verschillende buurten te verklaren door middel van de zogenaamde Collective Efficacy theorie. Collective Efficacy verwijst naar het vermogen van een gemeenschap om samen te werken aan gezamenlijke doelen en elkaar te ondersteunen. Het bestaat uit twee elementen: informele sociale controle, wat aangeeft hoe waarschijnlijk het is dat burens ingrijpen wanneer dat nodig is, en sociale cohesie en onderling vertrouwen. In buurten is de bereidheid om in te grijpen erg aan voorwaarden verbonden van onderling vertrouwen en solidariteit tussen burens. Als mensen de regels niet kennen, elkaar niet vertrouwen en bang zijn voor elkaar zullen ze niet gauw ingrijpen. Wanneer mensen niet

bereid zijn om in te grijpen wanneer dit nodig is, is er een lage mate van sociale controle. Sociale controle is dus sterker in buurten met hoge sociale cohesie.

De verklaring over wanneer mensen ingrijpen waar dat nodig is wordt in de Collective Efficacy Theory gezocht in de mate van sociale cohesie in een buurt. Wanneer de sociale cohesie hoog is, zal ook het vertrouwen en de solidariteit hoog zijn. Mensen voelen zich verbonden met anderen in de buurt en zijn daarom bereid om zich in te zetten voor een gemeen goed en naar gezamenlijke doelen te streven. De Collective Efficacy Theory heeft geen micro-formulering. De goal frames kunnen hier worden gebruikt om het achterliggende mechanisme te verklaren. Zoals eerder besproken zal een buurt waar veel fysieke wanorde heerst de hedonische goal frame saillant maken. Wanneer mensen deze goal frame op de voorgrond hebben, zullen zij niet gauw ingrijpen wanneer dit nodig is. Immers, dit kost moeite en is een bedreiging voor de gemoedstoestand van mensen. Het kan namelijk dreigend aanvoelen. Als iemand waarbij de hedonische goal frame het meest actief is getuige is van iemand die afval op straat gooit, zal hij wellicht niet eens denken om hier wat van te zeggen omdat dit ook volgens hem de meest voor de hand liggende actie is op dat moment. Ook kan het zijn dat hij hier niets van zegt omdat dit negatieve gevoelens kan oproepen zoals boosheid of angst.

Wanneer de buurt waar men zich bevindt echter netjes is en er heerst sociale orde, dan zal eerder de normatieve goal frame geactiveerd worden en meer saillant zijn dan de andere twee goal frames. Dit komt doordat de sociale instituties in deze omgeving sterk aanwezig zijn en moralisatie op de voorgrond zichtbaar is. Dit is natuurlijk niet altijd even duidelijk en de normen kunnen in zo een omgeving wel ambigu zijn. Dit kan worden opgevangen door de sociale cohesie in de omgeving. Wanneer mensen hun buren kennen, dan weten zij ook beter wat gezamenlijke normen en doelen zijn en welk gedrag er in de omgeving wordt verwacht van elkaar. Wanneer iemand in deze situatie een ander afval op straat ziet gooien, zal hij eerder geneigd zijn hier wat van te zeggen omdat het een gedraging is die niet hoort en die volgens de lokale bevolking niet wordt geaccepteerd omdat het niet in lijn ligt met de gezamenlijke norm en het gezamenlijke doel om de buurt netjes te houden. Informele sociale controle wordt dan dus effectief geactiveerd.

Bekeken in het licht van het verband tussen fysieke wanorde en de perceptie van veiligheid kan worden gesteld dat collective efficacy een modererend effect kan hebben wanneer de Goal Framing Theorie als overkoepelend kader wordt gebruikt. De mate van sociale cohesie en sociale controle hebben namelijk effect op hoe iemand een situatie waarneemt en evalueert. Zo kan het zijn dat er veel afval op straat ligt in de buurt, maar doordat men elkaar goed kent en dus ook goed op de hoogte is van de geldende injunctieve normen

onder de burens en dus wat je van elkaar kan verwachten, zal de veiligheidsperceptie minder aangetast worden dan wanneer men elkaar niet goed kent. Als je ervanuit kan gaan dat de mensen om je heen zullen ingrijpen wanneer er wat aan de hand is omdat bij hen de normatieve goal frame saillant is, dan geeft dat een veiliger gevoel (Naser, et al., 2022; Doyle, et al., 2021). Dus hoewel het in de lijn der verwachting ligt dat wanneer veel fysieke wanorde in een buurt heerst, de mensen daar een lagere veiligheidsperceptie hebben, kan het zijn dat mensen in zulke buurten juist een hoge veiligheidsperceptie hebben. Deze variatie kan dan verklaard worden door de mate van collective efficacy in buurten. Om hier bewijs voor te vinden worden de volgende twee hypothesen getoetst:

H2.1: Naarmate er sprake is van meer sociale cohesie en informele sociale controle in een omgeving zal het verband tussen fysieke wanorde en de perceptie van veiligheid overdag verzwakken.

H2.2: Naarmate er sprake is van meer sociale cohesie en informele sociale controle in een omgeving zal het verband tussen fysieke wanorde en de perceptie van veiligheid 's nachts verzwakken.

Methoden

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag worden de hypothesen getoetst aan de hand van een ordinale logistische regressie.

Onderzoeksopzet en -eenheden

De populatie van dit onderzoek zijn mensen van 18 jaar en ouder in Nederland. Deze populatie bestaat op de tweede vrijdag van november 2022 uit 10.888.255 mensen (*Monitor Langdurige Zorg, z.d.*). Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van secundaire data afkomstig uit het LISS data archive van onderzoeksinstituut Centerdata. Binnen het LISS panel wordt data verzameld voor verschillende opdrachtgevers. Er doen ongeveer 5000 door Centerdata en het CBS geselecteerde huishoudens mee aan het LISS panel. Dit panel is tot stand gekomen door middel van een reële kanssteekproef van huishoudens uit het bevolkingsregister van het CBS. Mensen kunnen zich niet zelf aanmelden voor het LISS panel. Huishoudens kunnen worden voorzien van een computer en internetverbinding mocht dit nodig zijn voor deelname. Zo wordt representativiteit van de Nederlandse maatschappij gewaarborgd (*Centerdata Research Institute, z.d.*).

De data die wordt gebruikt voor dit onderzoek is afkomstig van een single wave study die is uitgevoerd in opdracht van Janssen & Van Ham (2020) van de TU Delft. Er is een willekeurige selectie gemaakt van de panelleden die 18 jaar of ouder zijn en toestemming hebben gegeven om hun data samen te voegen met CBS microdata. 3382 huishouden zijn geselecteerd en hebben een uitnodiging gekregen, waarvan 2663 (79,9%) huishoudens hebben gereageerd. Non-respondents kregen twee maal een herinnering. 2646 huishoudens hebben de vragenlijst volledig ingevuld (79,4%). 669 (20,1%) huishoudens hebben niet gereageerd en 17 (0,5%) huishoudens hebben de vragenlijst niet volledig ingevuld. De enquête is afgenomen in juli 2020. De vragenlijsten werden online aangeboden en konden zelfstandig online worden ingevuld. Deelnemers van het LISS panel krijgen een geldbedrag uitbetaald voor het invullen van vragenlijsten.

Operationalisaties

Aan de hand van de vragen uit de enquête zijn de te meten concepten als volgt geoperationaliseerd.

Veiligheidsperceptie

Onder veiligheidsperceptie wordt in dit onderzoek verstaan de subjectieve gevoelens van veiligheid van een persoon in een bepaalde omgeving of situatie. Om het concept veiligheidsperceptie te meten wordt er gebruik gemaakt van twee items: "Hoe veilig voelt u zich in uw buurt wanneer u overdag alleen in uw buurt loopt?" en "Hoe veilig voelt u zich in uw buurt wanneer u 's avonds alleen in uw buurt loopt?" Antwoordmogelijkheden bij deze vragen zijn: "zeer onveilig, een beetje onveilig, een beetje veilig en zeer veilig." Deze twee items worden gebruikt omdat zij specifiek vragen naar hoe veilig mensen zich voelen in hun eigen buurt wanneer zij zich in die omgeving begeven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen overdag en 's avonds omdat de veiligheidsperceptie op basis van de tijd van de dag erg kan verschillen.

De twee items worden afzonderlijk van elkaar gebruikt als afhankelijk variabele. Het model zal dus twee keer geschat worden om de veiligheidsgevoelens overdag en 's nachts met elkaar te vergelijken en om te toetsen of er bewijs wordt gevonden voor de hypothesen op deze verschillende momenten van de dag. Daarbij zullen deze twee items worden gedichotomiseerd, waarbij 0 enkel de groep mensen zal bevatten die heeft aangegeven zich zeer veilig te voelen en 1 de rest van de groep zal vertegenwoordigen. Hiervoor is gekozen omdat ervanuit kan

worden gegaan dat mensen die aangeven dat zij zich een beetje veilig voelen, zich dus niet volledig veilig voelen en zich dus enigszins onveilig voelen.

Fysieke wanorde

Het concept fysieke wanorde wordt gemeten aan de hand van één overkoepelende beoordelvingsvraag met twaalf variaties. De vraag is "Kunt u voor de volgende problemen aangeven hoe vaak ze voorkomen in uw buurt?" waarna er twaalf situaties worden gegeven waaraan de respondenten de beoordeling "heel vaak, vaak, soms of nooit kunnen geven." De situaties zijn: "zwerfafval of afval naast vuilcontainers, hondenpoep, kapotte fietsen (bijvoorbeeld zonder zadel of wiel), overlast door rondhangende jongeren, overlast door rondhangende ouderen, geluidsoverlast (bijvoorbeeld luide muziek), ruzies of vechtpartijen, de geur van marihuana, mensen die alcohol drinken op straat, mensen die drugs gebruiken, vernieling of vandalisme (bijvoorbeeld graffiti, vernielde bushokjes of prullenbakken), en slecht onderhouden voortuinen of stukjes groen."

Deze vragen worden ingezet om een beeld te geven van de individuele perceptie van de fysieke wanorde in de eigen buurt. De situaties variëren van lichte overlast tot misdaad om zo een compleet beeld te kunnen vatten van de perceptie van fysieke wanorde in een buurt. Er wordt gebruik gemaakt van de subjectieve perceptie van fysieke wanorde omdat deze de meeste invloed zal hebben op hoe iemand naar zijn omgeving waarneemt.

De items zullen worden samengevoegd tot een variabele. Ook bij deze vraag zullen de antwoordmogelijkheden een score krijgen van 1 tot 4 (heel vaak = 1, nooit = 4). De scores voor de 12 vragen zullen worden opgeteld en gedeeld worden door 12 om zo het gemiddelde te kunnen nemen als score voor fysieke wanorde. Ook zal de variabele worden gespiegeld zodat een hoge score betekent dat er veel fysieke wanorde wordt waargenomen. De minimale score op deze variabele is 1 en de maximale score is 4. De samenvoeging van deze items tot één variabele leidt tot een Cronbach's Alpha van 0,834

Collective efficacy

Het concept Collective Efficacy wordt gemeten aan de hand van een beoordelvingsvraag met 5 variaties. De vraag is: "In hoeverre bent u het oneens of eens met de volgende uitspraken?" De variaties zijn: "de mensen in deze buurt helpen elkaar, De mensen in de buurt kun je vertrouwen, Mensen in deze buurt delen dezelfde waarden, Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks, en In deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om." De antwoordmogelijkheden zijn "1 helemaal oneens tot 5 helemaal eens." Het vierde item: de

mensen in deze buurt kennen elkaar nauwelijks” zal worden gespiegeld. Vervolgens zal de variabele Collective Efficacy worden gemaakt door de scores op deze vijf vragen bij elkaar op te tellen en dan te delen door 5. De minimale score is dan 1 en de maximale score is 5 waarbij een hogere score betekent dat de Collective Efficacy hoger is. Dit leidt tot een Cronbach's Alpha van 0,855

Interactieterm

Om het moderatieverband te toetsen wordt er een interactieterm toegevoegd aan het model. De interactieterm zal de gecentreerde variabele Collective Efficacy keer de gecentreerde variabele fysieke wanorde zijn. Om de variabelen te centreren wordt de variabele min zijn gemiddelde genomen, zodat het gemiddelde van de variabelen nul wordt.

Controlevariabelen

De variabele *geslacht* wordt gemeten aan de hand van de vraag: "geslacht" met antwoordmogelijkheden man, vrouw of anders. Deze variabele zal worden toegevoegd als dummyvariabele, waarbij anders zal worden gezien als non-respons en dus buiten beschouwing worden gelaten. Mannen worden gecodeerd als 0 en vrouwen als 1.

De variabele *leeftijd* wordt gemeten met de vraag "Geboortedatum" waarin respondenten hun geboortedatum kunnen invullen. De variabele zal worden omgezet naar leeftijd door de variabele te computeren met de formule $2020 - \text{geboortjaar}$.

De variabele *inkomen* wordt aan de hand van de vraag: "Voor een onderzoek als dit is het belangrijk dat we huishouden globaal kunnen indelen in inkomensgroepen. Wilt u in het onderstaande overzicht de gegevens invullen over de maandinkomens van de personen in uw huishouden?" gemeten, waarbij respondenten een getal van 0 of hoger kunnen invullen.

De variabele *opleidingsniveau* wordt gemeten aan de hand van de vraag: "Geeft u in het onderstaande overzicht aan welk opleidingsniveau de personen in uw huishouden hebben. Kiest u de hoogste opleiding die de persoon ooit heeft gevolgd of nu volgt. Kiest u daarna de hoogste opleiding die de persoon al heeft afgerond (met een diploma of een getuigschrift)." Waarbij de volgende antwoordmogelijkheden worden gegeven: "1 Basisonderwijs; 2 VMBO, LBO, MULO, ULO EN MAVO; 3 HAVO en VWO, HBS; 4 MBO; 5 HBO; 6 Universiteit; 7 Anders; 9 (Nog) geen onderwijs (gevolgd) c.q. (Nog) geen onderwijs afgerond."

Ten slotte wordt er gecontroleerd voor het *soort woning* waarin een persoon woont. Dit wordt gedaan aan de hand van de vraag: "In wat voor woning woont u?" met

antwoordcategorieën: "In een koopwoning, In een huurwoning, In een woning in onderhuur, In een gratis woning, bijvoorbeeld een dienstwoning."

Analyseopzet

De hypothesen zullen aan de hand van een binominale logistische regressie worden getoetst, omdat de afhankelijke variabele een dummyvariabele is. Om te beginnen wordt er een univariate analyse uitgevoerd om de statistieken en verdelingen van de afzonderlijke variabelen in beeld te brengen. Daarna worden de correlaties tussen de paren van variabelen gecontroleerd door middel van bivariate analyses om multicollineariteit te toetsen.

Vervolgens zullen er door middel van bivariate logistische regressie twee keer vier modellen worden geschat. Eerst worden er vier modellen geschat met als afhankelijke variabele veiligheidsgevoelens overdag en daarna zullen er vier modellen worden geschat met afhankelijke variabele veiligheidsgevoelens 's nachts. De onafhankelijke variabelen en volgorde van het toevoegen van de variabelen zal voor beide afhankelijke variabelen hetzelfde zijn. Het eerste model zal de controlevariabelen bevatten. Aan het tweede model zal dan de variabele fysieke wanorde worden toegevoegd. De toevoeging van de variabele Collective Efficacy zal het derde model vormen. Ten slotte zal de interactieterm worden toegevoegd waarmee het vierde model wordt gevormd. Om dat te doen zullen eerst de variabelen die later worden opgenomen in de interactieterm gecentreerd worden. Dit zijn de variabelen Collective Efficacy en fysieke wanorde.

Het moderatieverband zal verder inzichtelijk worden gemaakt aan de hand van een spreidingsdiagram waarbij veiligheidsperceptie op de x-as en Collective Efficacy, op de y-as. In dit spreidingsdiagram zullen drie regressielijnen worden weergegeven voor de groep met een lage perceptie van fysieke wanorde in hun buurt (score 1 tot 1,99 op fysieke wanorde), voor de groep met een gemiddelde perceptie van fysieke wanorde in hun buurt (score 2 tot 2,99 op fysieke wanorde) en voor de groep met een hoge perceptie van fysieke wanorde in hun buurt (score 3 tot 4 op sociale controle).

Verder zal de modelfit worden bekeken door middel van de chi-kwadraattoets en zullen de assumpties die horen bij de binaire logistische regressie worden getoetst. Het gaat hierbij om de assumpties dat er een lineair, verband bestaat tussen de afhankelijke variabele veiligheidsperceptie en de logit functie van de verklarende variabelen, dat de variabelen onafhankelijk zijn van elkaar, dat er sprake is van homoscedasticiteit en dat de afhankelijke variabele veiligheidsperceptie normaal is verdeeld. Verder wordt gecheckt of er sprake is van multicollineariteit.

Methoden van dataverwerking

De data zijn vrij verkrijgbaar op het internet. Ik zal de data zorgvuldig opslaan in mijn eigen homedrive binnen de digitale omgeving van de Rijksuniversiteit Groningen. Deze data zullen binnen een jaar na het succesvol afronden van mijn scriptie worden verwijderd.

Resultaten

In deze paragraaf zullen de resultaten van de onderzoeksanalyse worden besproken. Het gaat hierbij om de resultaten van zowel de univariate, bivariate alsook de multivariate analyses. De hypothesen zullen worden getoetst aan de hand van de multivariate analyses.

Univariate analyse

Om een beeld te vormen van de gevoelens van onveiligheid onder de respondenten zal allereerst worden ingegaan op de verdeling van de twee afhankelijke variabelen. Uit het onderzoek blijkt dat 93,1% van de respondenten zich overdag veilig voelt in de eigen omgeving tegenover 6,9% die zich overdag onveilig voelt. 's Nachts is dat beeld anders. Dan voelt 65% van de respondenten zich veilig tegenover 35% van de mensen die zich onveilig voelt. Doordat de variabele overdag erg scheef is verdeeld kan het zijn dat de groep van mensen die zich onveilig voelt te klein is om de kansen goed te kunnen schatten, maar de grootte van de steekproef kan dit probleem verhelpen. De Chi-kwadraat toets zal dit uitwijzen.

In tabel 1 worden de gemiddelden van de variabelen en hun standaarddeviaties weergegeven. Te zien is dat de variabele fysieke wanorde rechtsscheef is verdeeld met een gemiddelde van 1,61 op een schaal van 1 tot 4 en een standaarddeviatie van 0,39 [$M = 1,61$; $SD = 0,39$]. De respondenten zien dus gemiddeld weinig fysieke wanorde in de buurt. De variabele Collective Efficacy is redelijk normaal verdeeld met een gemiddelde van 3,58 op een schaal van 1 tot 5 en een standaarddeviatie van 0,761 [$M = 3,58$; $SD = 0,761$].

Tabel 1: Gemiddelden en standaarddeviaties van de variabelen (n = 2394)

Variabele	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Skewness
Veiligheid dag	0.07		3.418
Veiligheid nacht	0.35		0.631
Fysieke wanorde	1.61	0.390	1.383
Collective Efficacy	3.58	0.761	-0.407
Leeftijd	56.14	17,167	-0.359

Gender	0.48		0.075
Opleiding	3.99	1.526	-0.012
Woning	1.29	0.508	1.849
Inkomen	3342.74	1834.938	1.591

De leeftijdsverdeling komt overeen met de leeftijdsverdeling zoals die in Nederland is, met een gemiddelde van 56,06 en een standaarddeviatie van 17,209 [$M = 56,06$; $SD = 17,209$] (<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/bevolkingspiramide>). Ook de variabele gender komt overeen met de verdeling zoals die in Nederland is, waarbij 48,1% van de respondenten man zijn en 51,9% vrouw (<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en-vrouwen>).

De verdeling van de respondenten qua hoogst genoten opleiding is als volgt. Voor 3% van de respondenten is de hoogst genoten opleiding de basisschool, voor 21,3% is dat het VMBO, voor 10,2% de havo/VWO, voor 24% het MBO, voor 26% is dat het HBO, voor 12,9% het WO, 1,7% van de respondenten geeft aan een andere vorm van scholing te hebben gevolgd, 0,8% heeft geen scholing gehad en 0,2% van de respondenten zegt nog niet te zijn begonnen met school.

72,3% van de respondenten woont in een eigen woning, 26,9% van de respondenten huurt hun woning en 0,8% van de respondenten wonen ergens waar zij niet voor betalen, zoals bijvoorbeeld in een dienstwoning. Verder is het inkomen van de respondenten linksscheef verdeeld, met een gemiddeld maandelijks netto-inkomen van €3342,74 waarbij de standaarddeviatie €1834,94 is [$M = 3342,74$; $SD = 1834,94$], terwijl 50% van de respondenten een maandelijks netto-inkomen van minder dan €3000 ontvangen.

Bivariate analyse

In tabel 2 zijn de correlaties tussen de verschillende variabelen weergegeven. Te zien is dat veel correlaties statistisch significant zijn, maar niet hoog. De hoogste correlatie is die tussen fysieke wanorde en Collective Efficacy [$r = -0,418$; $p < 0,001$]. Dit betekent dat naarmate mensen hoger scoren op fysieke wanorde, zij lager scoren op Collective Efficacy en wanneer zij hoger scoren op Collective Efficacy, zij lager scoren op fysieke wanorde. Dit ligt in lijn met de verwachtingen die wij hebben op basis van het onderzoeksmodel. Geen van de correlaties zijn echter te hoog om een binaire logistische regressie te kunnen uitvoeren.

Tabel 2: Correlaties ($n = 2394$)

Variabele	Gender	Leeftijd	Woning	Inkomen	Opleiding	Wanorde
Leeftijd	-0.108**					
Woning	0.059**	-0.041*				
Inkomen	-0.019	-0.192**	-0.320**			
Opleiding	-0.060**	-0.213**	-0.072**	0.212**		
Wanorde	-0.028	-0.147**	0.237**	-0.077**	0.026	
Col. Efficacy	-0.001	0.088**	-0.236**	0.108**	0.010	-0.418**

*significantieniveau $<0,05$, ** significantieniveau $<0,01$

Multivariate analyse***Veiligheidsgevoelens overdag***

In tabel 3 zijn de resultaten van de binaire logistische regressieanalyse weergegeven, met als afhankelijke variabele onveiligheidsgevoelens overdag en als modererende variabele Collective Efficacy. Hypothese 1 zal worden getoetst door model 2. De hypothese is: Naarmate er meer fysieke wanorde zichtbaar is in een omgeving zal de perceptie van veiligheid afnemen. In model 2 is te zien dat de helling van fysieke wanorde 1,819 is [$(b) = 1,830$; $p < 0,001$]. Om een beeld te krijgen wat dit in de praktijk kan betekenen kijken we tevens naar de odds ratio. Voor fysieke wanorde is dat in model 2 6,167 [$EXP(b) = 6,167$]. Dit betekent dat voor iedere punt stijging in de score voor fysieke wanorde, de odds dat mensen zich veilig voelen versus de odds dat mensen zich onveilig voelen 6,167 keer groter wordt, ofwel de odds dat iemand zich veilig voelt neemt met 623,3% af voor iedere punt dat iemand hoger scoort op fysieke wanorde. Dit is een vrij groot effect die tevens statistisch significant is en gecontroleerd voor geslacht [$(b) = -0,099$; $p = 0,520$], leeftijd [$(b) = -0,007$; $p = 0,005$], type woning [$(b) = 0,420$; $p = 0,153$], huishoudinkomen [$(b) = 0$; $p = 0,773$] en opleidingsniveau [$(b) = -0,218$; $p < 0,001$].

Gesteld kan worden dat naarmate er meer fysieke wanorde aanwezig is in een buurt, mensen zich overdag minder veilig voelen.

Verder is getoetst of model 2 beter past bij de data dan het nul model en het model dat voor het model is geschat, in dit geval model 1 om zo te toetsen of de modelfit statistisch significant is. Dit is gedaan aan de hand van een chi-kwadraattoets. De chi-kwadraat voor model 2 ten opzichte van model 1 is 103,776 en is statistisch significant [$\chi^2 = 103,776$; $p < 0,001$]. Het model met de voorspeller fysieke wanorde past dus significant beter bij de data, dan het model zonder de voorspeller fysieke wanorde erin (model 1). Model 1 past ook

Tabel 3: Resultaten van een binaire logistische regressieanalyse met onveiligheidsgevoelens overdag als afhankelijke variabele en Collective Efficacy als modererende variabele (n = 2394)

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *
	EXP(<i>b</i>)		EXP(<i>b</i>)		EXP(<i>b</i>)		EXP(<i>b</i>)	
Constante	-1.763 (0.505)	<0.001*	-2.125 (0.539)	<0.001*	-2.316 (0.550)	<0.001*	-2.314 (0.547)	<0.001*
Gender	-0.107 (0.167)	0.520	-0.099 (0.174)	0.568	-0.119 (0.177)	0.503	-0.124 (0.177)	0.482
	0.898		0.906		0.888		0.883	
Leeftijd	-0.015 (0.005)	0.002*	-0.007 (0.005)	0.159	-0.007 (0.005)	0.224	-0.007 (0.005)	0.223
	0.985		0.993		0.994		0.994	
Type woning	0.669 (0.136)	<0.001*	0.420 (0.153)	0.006*	0.331 (0.161)	0.040*	0.304 (0.161)	0.059
	1.953		1.523		1.392		1.355	
Huishoud inkomen	-0.000 (0.000)	0.480	0.000 (0.000)	0.773	0.000 (0.000)	0.877	0.000 (0.000)	0.949
	1.000		1.000		1.000		1.000	
Opleidingsniveau	-0.206 (0.057)	<0.001*	-0.218 (0.058)	<0.001*	-0.199 (0.058)	<0.001*	-0.203 (0.058)	<0.001*
	0.814		0.804		0.820		0.816	
Fysieke wanorde**			1.819 (0.183)	<0.001*	1.268 (0.201)	<0.001*	1.594 (0.249)	<0.001*

	6.167		3.554		4.925			
Collective Efficacy**			-0.875 (0.119)	<0.001*	-1.003 (0.134)		<0.001*	
			0.417		0.367			
Interactie Fysieke wanorde en Collective Efficacy					0.433 (0.200)		0.031*	
					1.541			
Chi2	54.611	<0.001	103.776	<0.001	56.105	<0.001	4.473	0.034

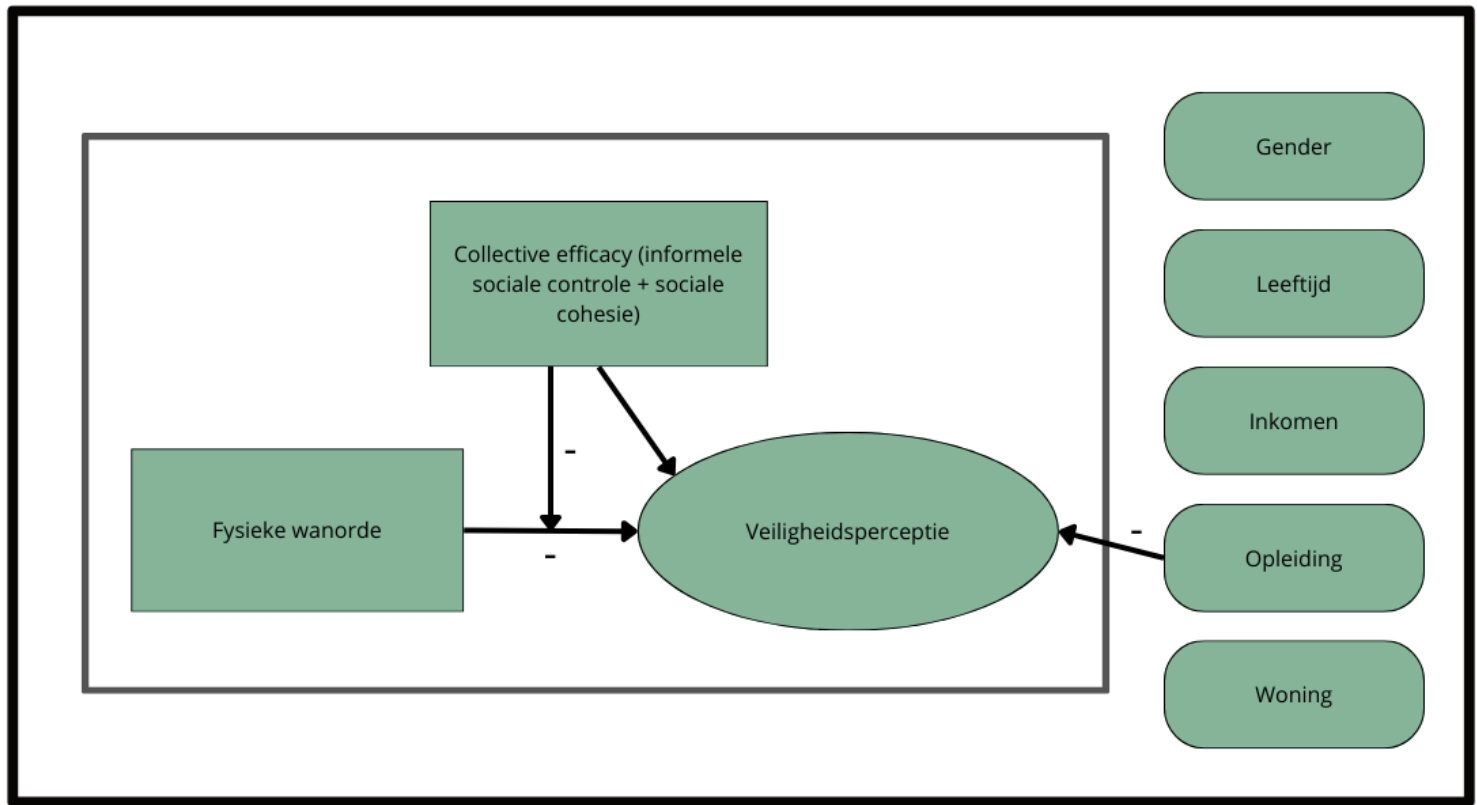
*het effect is statistisch significant

** variabele is gecentreerd

statistisch beter bij de data dan het nul model [$X^2 = 54,611$; $p < 0,001$]. Met deze modellen kan dus beter geschat worden wat de kans is dat mensen zich overdag onveilig voelen in hun eigen buurt, dan wanneer de predictoren niet in het model worden opgenomen.

De tweede hypothese wordt getoetst met model 4. De hypothese is: naarmate er sprake is van meer Collective Efficacy in een omgeving zal het verband tussen fysieke wanorde en de perceptie van veiligheid verzwakken. Dit wordt gedaan door middel van een interactieterm. De helling van deze interactieterm is 0,433 en deze is statistisch significant [$b = 0,433$; $p = 0,031$]. Ook zien we de hellingen en de odds ratio van fysieke wanorde en Collective Efficacy redelijk veranderen ten opzichte van model 3. Ook is model 4 significant beter in het voorspellen van de kans dat iemand zich onveilig voelt dan dat model 3 en het nul model dat kunnen [$X^2 = 4,473$; $p = 0,034$]. Er kan dus worden gesteld dat het verband tussen fysieke wanorde en het gevoel van veiligheid overdag zwakker wordt wanneer mensen meer Collective Efficacy ervaren.

Wat verder opvalt in het model is geslacht, leeftijd en inkomen weinig tot geen voorspellende waarde hebben bij het voorspellen van de kans dat mensen zich overdag onveilig

Figuur 1: Schematische weergave van de resultaten overdag

voelen in hun eigen buurt. Het type woning dat men bewoont en de hoogste opleiding die mensen hebben genoten hebben dat wel. Mensen met een huurhuis en lage opleiding hebben meer kans om zich veilig te voelen dan mensen met een koopwoning en een hoge opleiding. In figuur 1 zijn de resultaten de toetsing van de eerste hypothese schematisch weergegeven waarbij de significante verbanden zijn weergegeven door middel van pijlen.

Veiligheidsgevoelens 's nachts

In tabel 4 zijn de resultaten van de binaire logistische regressieanalyse weergegeven, met als afhankelijke variabele onveiligheidsgevoelens 's nachts en als modererende variabele Collective Efficacy. Ook hier zal de eerste hypothese getoetst worden aan het tweede model. De hypothese is: naarmate er meer fysieke wanorde zichtbaar is in een omgeving zal de perceptie van veiligheid verlagen. In tabel 4 is te zien dat de helling voor fysieke wanorde in model 2 1,707 is en statistisch significant is [$(b) = 1,707; p < 0,001$]. Om inzichtelijk te maken wat dit in de praktijk betekent kijken we weer naar de odds ratio. Deze is voor fysieke wanorde in model 2 5,514 [$(EXP)b = 5,514$]. Wanneer iemand 1 punt hoger scoort op fysieke wanorde,

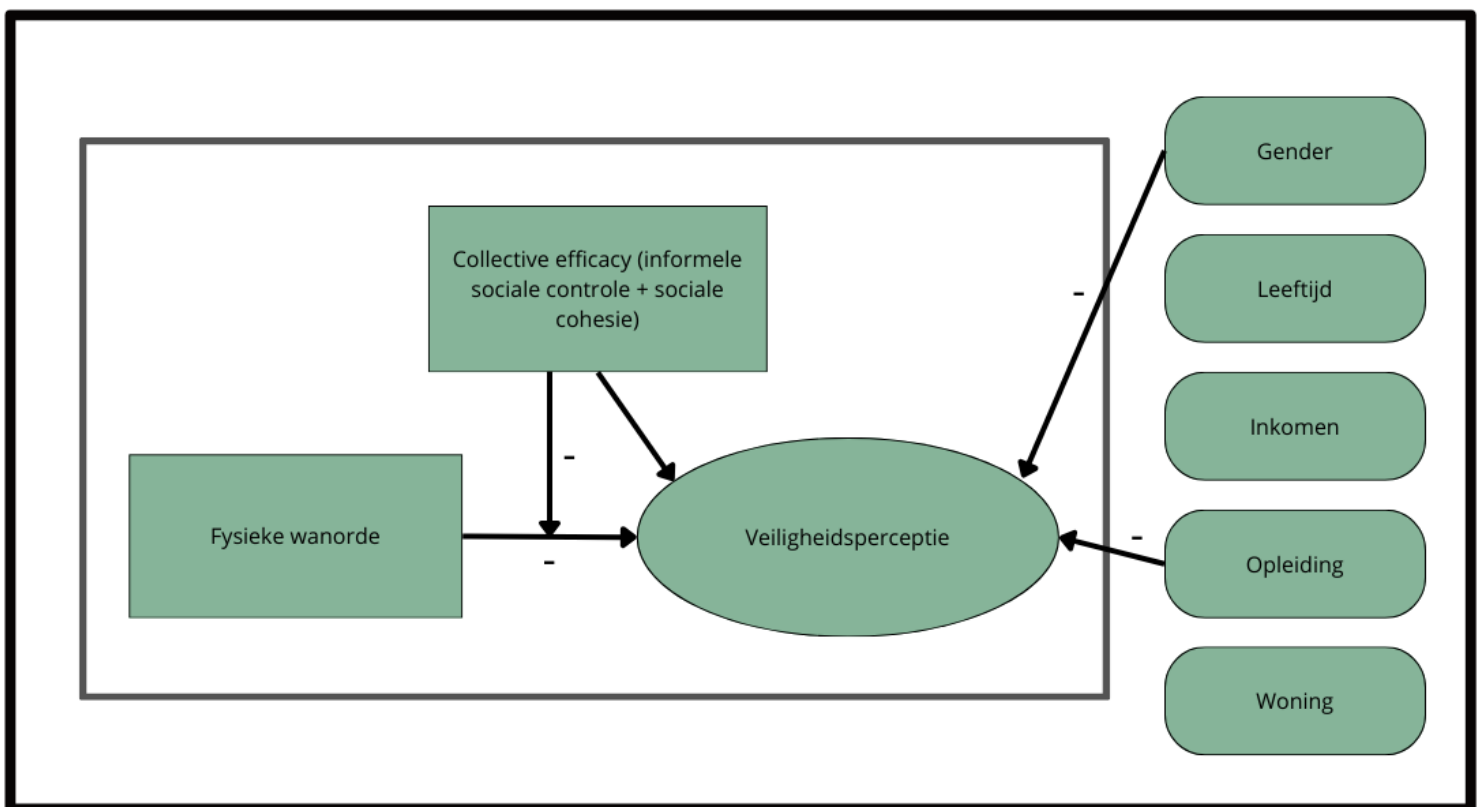
is de kans dat diegene zich onveilig voelt 5,515 keer groter dan die is voor iemand die 1 punt lager scoort op fysieke wanorde. Dat is dus een 551,5% grotere kans, gecontroleerd voor geslacht [$b = -1,028$; $p < 0,001$], leeftijd [$b = 0$; $p = 0,909$], type woning [$b = 0,274$; $p = 0,004$], huishoudinkomen [$b = 0$; $p = 0,206$] en opleidingsniveau [$b = -0,100$; $p = 0,002$]. Model 2 is tevens significant beter in het voorspellen van de kansen op het 's nachts hebben van een onveilig gevoel dan model 1 en dan het nul model [$X^2 = 186,186$; $p < 0,001$]. Dus er kan worden gesteld dat naarmate er meer fysieke wanorde aanwezig is in een buurt, mensen zich ook 's nachts minder veilig voelen.

Ten slotte wordt ook de tweede hypothese getoetst aan model 4. De hypothese is naarmate er sprake is van meer Collective Efficacy in een omgeving zal het verband tussen fysieke wanorde en de perceptie van veiligheid verzwakken. De helling van de interactieterm in model 4 is $-0,101$ en is niet statistisch significant [$b = -0,101$; $p = 0,562$]. Daarbij verschillen de hellingen van fysieke wanorde en Collective Efficacy in model 4 niet veel van die van model 3. Ook de voorspellende waarde van model 4 is niet significant beter dan die van model 3 [$X^2 = 0,340$; $p = 0,560$]. Hieruit kunnen we opmaken dat Collective Efficacy 's nachts geen modererend effect heeft op het verband tussen fysieke wanorde in de buurt en de veiligheidsperceptie van mensen.

Tabel 4: Resultaten van een binaire logistische regressieanalyse met onveiligheidsgevoelens 's nachts als afhankelijke variabele en Collective Efficacy als modererende variabele ($n = 2394$)

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *	<i>b</i> (SE)	<i>P</i> *
	EXP(<i>b</i>)		EXP(<i>b</i>)		EXP(<i>b</i>)		EXP(<i>b</i>)	
Constante	-0.117 (0.287)	0.684	-0.057 (0.300)	0.848	0.011 (0.306)	0.971	-0.002 (0.307)	0.996
Gender	-0.943 (0.091)	<0.001*	-1.028 (0.096)	<0.001*	-1.107 (0.099)	<0.001*	-1.108 (0.099)	<0.001*
	0.390		0.358		0.331		0.330	
Leeftijd	-0.005	0.062	0.000	0.909	0.002	0.548	0.002	0.537

	(0.003)		(0.003)		(0.003)		(0.003)	
	0.995		1.000		1.002		1.002	
Type woning	0.520 (0.092)	<0.001*	0.274 (0.096)	0.004*	0.137 (0.099)	0.165	0.139 (0.099)	0.160
	1.681		1.315		1.147		1.149	
Huishoudelijk inkomen	0.000 (0.000)	0.095	0.000 (0.000)	0.206	0.000 (0.000)	0.425	0.000 (0.000)	0.424
	1.000		1.000		1.000		1.000	

Figuur 2: Schematische weergave van de resultaten 's nachts

Verder valt op dat in tegenstelling tot het beeld overdag, 's nachts het geslacht van mensen wel significante invloed heeft op hun perceptie van veiligheid. De kans dat een vrouw zich 's nachts onveilig voelt is groter dan de kans dat een man zich 's nachts onveilig voelt. De rest van de controlevariabelen gedragen zich overdag en 's nachts ongeveer gelijk. Leeftijd en inkomen hebben weinig tot geen effect op de kans op onveilige gevoelens, terwijl het type woning en het opleidingsniveau van mensen wel effect hebben. In figuur 2 zijn de resultaten de toetsing van de eerste hypothese schematisch weergegeven waarbij de significante verbanden zijn weergegeven door middel van pijlen.

Conclusie & discussie

Dit onderzoek draagt bij aan de bredere literatuur over stadssociologie en buurtveiligheid door te onderzoeken hoe de wisselwerking tussen fysieke wanorde en collective efficacy de perceptie van veiligheid kan vormen. Dit onderzoek laat aan de hand van data afkomstig van het LISS-panel en op basis van een representatieve steekproef zien dat mensen zich in een buurt met fysieke wanorde onveiliger voelen dan mensen in een buurt met fysieke orde, met name 's nachts. Daarbij is te zien dat collective efficacy dit effect overdag modereert, maar 's nachts niet.

De resultaten laten verschillende belangrijke theoretische en praktische implicaties zien. Ten eerste vindt dit onderzoek empirische ondersteuning voor het idee dat de variaties in veiligheidspercepties in buurten mogelijk niet volledig kunnen worden verklaard door de Broken Window Theory. Hoewel zichtbare tekenen van wanorde duidelijk bijdragen aan gevoelens van onveiligheid, kan de sociale dynamiek binnen een gemeenschap, door middel van Collective Efficacy, deze gevoelens verergeren of verminderen.

Het doel van dit onderzoek was om de invloed van waargenomen fysieke wanorde in een buurt op de veiligheidsperceptie van bewoners te verkennen en daarbij de manier waarop collective efficacy dit verband kan modereren te toetsen. Om deze verbanden te verklaren zijn de Broken Window Theory en de Collective Efficacy Theory geïntegreerd onder een overkoepelend kader van de Goal Framing Theory.

De Broken Window Theory stelt dat zichtbare tekenen van verwaarlozing en misdaad, zoals vandalisme of geweld, gevoelens van onveiligheid kunnen versterken doordat deze het signaal afgeven dat er in de omgeving een afbraak van sociale normen is. Door gebruik te maken van data die in juli 2020 is verzameld onder 2394 Nederlandse huishoudens is bevestigd dat een hogere mate van fysieke wanorde in een buurt verband houden met gevoelens van onveiligheid. Dit verband bestaat zowel overdag alsook 's nachts. Dit resultaat is consistent met de bevindingen uit de literatuur.

Collective efficacy kan worden omschreven als het activeren van sociale banden om gedeelde verwachtingen van actie te bewerkstelligen. Collective efficacy verwijst naar het vermogen van een gemeenschap om gedrag te reguleren en gedeelde normen af te dwingen via sociale banden en wederzijds vertrouwen. In buurten met een hoge mate van collective efficacy zullen bewoners eerder ingrijpen als zich problemen voordoen, zoals het aanpakken van problematisch gedrag of het helpen van een buurman in nood. Daardoor zou collective efficacy de effecten van fysieke wanorde op het veiligheidsgevoel kunnen mitigeren.

De data laat overdag een significant modererend effect van collective efficacy zien, maar 's nachts is het modererende effect van Collective Efficacy niet significant. De fysieke omgeving heeft 's nachts dus een sterker effect dat niet wordt gemodereerd door de sociale omgeving, terwijl dit overdag wel gebeurt. Dit suggereert dat bewoners zich overdag veiliger kunnen voelen als ze merken dat hun burens bereid zijn in te grijpen in problematische situaties. 's Nachts lijkt de zichtbaarheid van sociale controle echter geen modererend effect te hebben op het verband tussen de mate van fysieke wanorde en het gevoel van veiligheid, mogelijk als gevolg van verminderde interacties en grotere onzekerheid in donkere omgevingen. Ook zouden de afwezigheid van politie op straat en de verhoging van overlast tijdens de avonduren redenen kunnen zijn voor dit verschil. Verder onderzoek is nodig om te achterhalen waarom het modererend effect overdag wel wordt gevonden en 's nachts niet.

Overdag heeft de sociale omgeving zo een sterk effect op de perceptie van veiligheid, dat er niet alleen een direct positief effect is, maar het neemt ook de negatieve effecten van fysieke wanorde op de veiligheidsperceptie weg. Dit illustreert hoe belangrijk het is om collective efficacy te vergroten in wijken waar veel mensen zich onveilig voelen.

Ook valt op dat gender overdag geen direct effect heeft op de veiligheidsgevoelens, maar 's nachts wel. Vrouwen voelen zich 's nachts onveilig dan dat mannen dat doen. Hoewel dit geen verrassend effect is, is het wel interessant om te achterhalen waarom dit het geval is en hoe dit kan worden weggenomen.

Verder heeft het opleidingsniveau van mensen invloed op hoe veilig zij zich voelen, onafhankelijk van de tijd van de dag. Mensen met een hogere opleiding voelen zich veiliger dan mensen met een lagere opleiding. Een mogelijke oorzaak hiervoor is de netwerken van mensen. Mensen met een hoger opleidingsniveau hebben grotere netwerken die ook reiken vaker verder reiken. Daarbij hebben zij vaak meer mogelijkheden om uit een buurt te verhuizen wanneer het voor hen te onveilig wordt, terwijl mensen met een lager opleidingsniveau vaak meer gebonden zijn aan de buurt en niet makkelijk kunnen verhuizen naar een andere veiligere buurt.

Concluderend laten de resultaten zien dat zowel de fysieke alsook de sociale omgeving een belangrijke rol hebben in het beïnvloeden van de veiligheidsgevoelens van buurtbewoners. Beleid gericht op het verlagen van fysieke wanorde kan de veiligheidsgevoelens positief beïnvloeden, bijvoorbeeld door het verwijderen van graffiti en het schoonhouden van de straten. Echter, het versterken van de Collective Efficacy, zoals programma's die gemeenschapsbetrokkenheid en sociale cohesie vergroten kunnen ook een belangrijke manier zijn om de veiligheidsgevoelens te vergroten, met name overdag.

Er zitten verschillende beperkingen aan dit onderzoek waarmee rekening moet worden gehouden bij het interpreteren van de resultaten. Ten eerste: hoewel in het onderzoek gebruik werd gemaakt van een representatieve steekproef van Nederlandse huishoudens, kan de afhankelijkheid van zelfgerapporteerde metingen vooroordelen bevatten, zoals sociale wenselijkheid of individuele variaties in de perceptie van veiligheid en wanorde. Bovendien beperkt de cross-sectionele opzet van het onderzoek waarbij ook rekening wordt gehouden met het effect van de stad op het veiligheidsgevoel de mogelijkheid om causale conclusies te trekken. Toekomstig onderzoek zou baat kunnen hebben bij longitudinale ontwerpen die veranderingen in de perceptie van veiligheid in de loop van de tijd volgen, vooral als reactie op interventies gericht op het verminderen van wanorde of het vergroten van Collective Efficacy.

Een andere beperking is de discrepantie tussen de moderatie effecten van Collective Efficacy overdag en 's nachts. Uit dit onderzoek bleek dat hoewel Collective Efficacy overdag de relatie tussen wanorde en veiligheidspercepties modereerde, dit 's nachts niet hetzelfde effect had. Toekomstige studies moeten onderzoeken waarom en hoe collective efficacy de veiligheidsperceptie verhoogd, onafhankelijk van of er wel of geen fysieke wanorde is in de buurt. Daarbij zal verder onderzoek moeten uitwijzen waarom collective efficacy overdag het effect van fysieke wanorde op de veiligheidsperceptie remt en 's nachts niet. Het kan zijn dat het signaal dat van fysieke wanorde uitgaat over de saillantie van de hedonische goal frame onder de mensen die in de buurt aanwezig zijn 's nachts zo sterk is dat deze in ieder geval niet door de perceptie van sterke sociale controle en cohesie gedempt wordt. Andere factoren, zoals verlichting, zichtbaarheid of de aanwezigheid van politie, zouden dan 's nachts een prominentere rol kunnen spelen in de veronderstelling van de waarnemer over het saillant zijn van de normatieve goal frame bij mensen.

Ook kan het zijn dat de onderzochte variabelen niet volledig onafhankelijk zijn van elkaar. Het is denkbaar dat in buurten met een hoge mate van Collective Efficacy de mate van fysieke wanorde altijd lager is. Verder onderzoek zal dit moeten uitwijzen.

Verder zijn de data van dit onderzoek verzameld ten tijde van de COVID-pandemie. In juli 2020 moesten mensen 1,5 meter afstand van elkaar houden. Dit kan effect hebben gehad op de onveiligheidsgevoelens van mensen en op hoe zij hun buurt en de mensen in hun buurt beoordelen. Toekomstige studies moeten de validiteit van dit onderzoek bevestigen.

Ondanks deze beperkingen biedt dit onderzoek waardevolle inzichten in de genuanceerde manieren waarop fysieke en sociale omgevingen op elkaar inwerken om

gevoelens van veiligheid vorm te geven. Door de Broken Window Theory en de Collective Efficacy Theory te integreren binnen de goal Framing Theory, biedt dit onderzoek een uitgebreider inzicht in hoe zowel wanorde als gemeenschapsdynamiek bijdragen aan veiligheidspercepties. Deze focus maakt een meer holistische benadering van de aanpak van stedelijke veiligheidsproblemen mogelijk, waarbij wordt erkend dat oplossingen zich niet alleen moeten richten op de fysieke manifestaties van wanorde, maar ook op de onderliggende sociale structuren die het gemeenschapsgedrag beïnvloeden.

Literatuurlijst

- Adams, R. E., & Serpe, T. S. (2000). Social integration, fear of crime, and life satisfaction. *Sociological Perspectives, 43*(4). <https://doi.org/10.2307/1389550>
- An, R., Yang, Y., Hoschke, A., Xue, H., & Wang, Y. (2017). Influence of neighborhood safety on childhood obesity: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Obesity Reviews, 18*(11), 1289-1309. <https://doi.org/10.1111/obr.12585>
- Aneshensel, C. S., & Sucoff, C. A. (1996). The neighborhood context of adolescent mental health. *Journal of Health and Social Behavior, 37*(4), 293–310. <https://doi.org/10.2307/2137258>
- Atkinson, R., Rowland, P., & Flint, J. (2004). Order and disorder in urban spaces. In C. Flint (Ed.), *Spaces of Security and Insecurity* (pp. 99-115). Routledge.
- Austin, D. M., & Furr, L. A. (2002). Crime and unsafe environments: What makes people afraid? *American Journal of Criminal Justice, 27*(2), 147-161. <https://doi.org/10.1007/BF02885688>
- Bandura, A. (2000). Exercise of human agency through collective efficacy. *Current Directions in Psychological Science, 9*(3), 75-78. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00064>
- Barnett, A., et al. (2017). Relationships between the neighborhood environment and depression in older adults: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Geriatric Psychiatry, 32*(4), 447-456. <https://doi.org/10.1002/gps.4659>
- Basismonitor Groningen. (z.d.). Kompas van Groningen.* <https://basismonitor-groningen.nl/>
- Bennett, G. G., McNeill, L. H., Wolin, K. Y., Duncan, D. T., Puleo, E., & Emmons, K. M. (2007). Safe To Walk? Neighborhood Safety and Physical Activity Among Public Housing Residents. *PLoS Medicine, 4*(10), e306. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.0040306>
- Blokland, T. (2009). *Oog voor elkaar: Veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad*. Boom Lemma uitgevers.
- Bowling, A., & Stafford, M. (2007). How do objective and subjective assessments of neighbourhood influence social and physical functioning in older age? *Social Science & Medicine, 64*(12), 2533-2549. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.03.009>

- Braga, A. A., Welsh, B. C., & Schnell, C. (2015). Can policing disorder reduce crime? A systematic review and meta-analysis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52(4), 567-588. <https://doi.org/10.1177/0022427815576576>
- Carr, P. J. (2003). The new parochialism: The implications of the beltway sniper case for community policing. *Urban Affairs Review*, 39(4), 443-464. <https://doi.org/10.1177/1078087403258831>
- Carter, J. G., Feinglass, J. M., & Yee, L. M. (2023). Perception of neighborhood safety and maternal and neonatal health outcomes. *JAMA Network Open*, 6(5), e2317153. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2023.17153>
- Chandola, T. (2001). The fear of crime and area differences in health. *Health & Place*, 7(2), 105-116. [https://doi.org/10.1016/S1353-8292\(01\)00002-8](https://doi.org/10.1016/S1353-8292(01)00002-8)
- Cho, J., & Townsend, P. (2020). Perceived neighborhood social disorder as a predictor of depressive symptoms among unmarried older women and the stress-buffering effect of friends' support. *Journal of Aging and Health*, 32(5-6), 441-456. <https://doi.org/10.1177/0898264320913467>
- Clay, L. A., Papas, M. A., Abramson, D. M., & Kendra, J. M. (2017). Social capital, neighborhood disorder, and disaster recovery: Evidence from Hurricane Katrina. *American Journal of Community Psychology*, 59(1-2), 124-135. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12123>
- Crane, J. (1991). The epidemic theory of ghettos and neighborhood effects on dropping out and teenage childbearing. *American Journal of Sociology*, 96(5), 1226-1259. <https://doi.org/10.1086/229654>
- Crank, J. P., Giacomazzi, A. L., & Heck, C. (2003). Fear of crime in urban schools: An examination of school disorder and student risk. *Journal of Criminal Justice*, 31(4), 331-347. [https://doi.org/10.1016/S0047-2352\(03\)00030-4](https://doi.org/10.1016/S0047-2352(03)00030-4)
- Dallago, L., Perkins, D. D., Santinello, M., Boyce, W., Molcho, M., & Morgan, A. (2009). Adolescent Place Attachment, Social Capital, and Perceived Safety: A Comparison of 13 Countries. *American Journal Of Community Psychology*, 44(1-2), 148-160. <https://doi.org/10.1007/s10464-009-9250-z>

- De Donder, L., De Witte, N., Buffel, T., Dury, S., & Verté, D. (2012). Social Capital and Feelings of Unsafety in Later Life. *Research On Aging, 34*(4), 425–448. <https://doi.org/10.1177/0164027511433879>
- Delisi, M., & Regoli, R. M. (2000). Individual neighborhood attachment and perceptions of neighborhood safety. *American Journal of Criminal Justice, 24*(2), 181-188. <https://doi.org/10.1007/BF02887591>
- Doyle, M., Gerell, M., & Andershed, H. (2021). Perceived unsafety and fear of crime: The role of violent and property crime, neighborhood characteristics, and prior perceived unsafety and fear of crime. *Deviant Behavior, 43*(9), 1347-1365. <https://doi.org/10.1080/01639625.2021.1982657>
- Drakulich, K. M. (2014). Social Capital, Information, and Perceived Safety from Crime: The Differential Effects of Reassuring Social Connections and Vicarious Victimization*. *Social Science Quarterly, 96*(1), 176–190. <https://doi.org/10.1111/ssqu.12096>
- Eller, E., & Frey, D. (2019). Psychological perspectives on perceived safety: Social factors of feeling safe. In *Risk Engineering: Principles and Applications* (pp. 45-59). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-11456-5_4
- Ferretti, F., Pozza, A., & Coluccia, A. (2019). Urban safety: A re-reading of the sense of unsafety through individual and ecological dimensions. *European Journal of Criminology, 16*(2), 188-209. <https://doi.org/10.1177/1477370818770766>
- Frank, L. K. (1944). What is social order? *American Journal of Sociology, 49*(5), 470-477. <https://doi.org/10.1086/219463>
- Gau, J. M., & Pratt, T. C. (2008). Broken windows or window dressing? Citizens' (in) ability to tell the difference between disorder and crime. *Criminology & Public Policy, 7*(2), 163-194. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2008.00500.x>
- Gepty, A. A., Lambert, S. F., & Ialongo, N. S. (2023). Perceived neighborhood safety and depressive symptoms: The role of perceived neighborhood cohesion and perceived control. *Journal of Youth and Adolescence, 52*, 1919-1932. <https://doi.org/10.1007/s10964-023-01629-3>
- Glas, J. T. (2021). Crime is down and so is fear? Analyzing resident perceptions of neighborhood unsafety in Rotterdam, the Netherlands. *International Journal of Law, Crime and Justice, 65*, 100440. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcrj.2021.100440>

- Goode, E. (2018). *Social control: The taming of New York's Washington Square*. NYU Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479878574.003.0004>
- Grzebieta, R. (2015). Welcome to Safety—A new open access journal helping shape a safer world. *Safety*, *1*(1), 1-6. <https://doi.org/10.3390/safety1010001>
- Harcourt, B., & Ludwig, J. (2005). Broken windows: New evidence from New York City and a five-city social experiment. *Criminal Law & Procedure eJournal*.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.-a). *Bevolkingspiramide*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/bevolkingspiramide>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.-b). *Mannen en vrouwen*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en-vrouwen>
- Centerdata Research Institute. (z.d.). *LISS-panel*. <https://www.centerdata.nl/liss-panel>
- Janssen, H., & Van Ham, M. (2020). *Neighborhood perceptions*. (237) [Dataset]. Centerdata Research Institute. <https://doi.org/10.17026/dans-22g-rgt5>
- Monitor Langdurige Zorg (z.d.). *Bevolking*. <https://www.monitorlangdurigezorg.nl/kerncijfers/bevolking>
- Jacobson, R., Mortensen, C., & Cialdini, R. (2011). Bodies obliged and unbound: Differentiated response tendencies for injunctive and descriptive social norms. *Journal of Personality and Social Psychology*, *100*(3), 433-448. <https://doi.org/10.1037/a0021470>
- James, R., & O'Boyle, M. (2019). Graffiti and perceived neighborhood safety: A neuroimaging study. *Property Management*.
- Jesus, M., Puleo, E., Shelton, R., & Emmons, K. (2010). Associations between perceived social environment and neighborhood safety: Health implications. *Health & Place*, *16*(5), 1007-1013. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2010.06.005>
- Jiang, S., Lambert, E., & Wang, J. (2007). Correlates of formal and informal social/crime control in China: An exploratory study. *Journal of Criminal Justice*, *35*(3), 261-271. <https://doi.org/10.1016/J.JCRIMJUS.2007.03.003>
- Keizer, K., Lindenberg, S., & Steg, L. (2008). The spreading of disorder. *Science*, *322*(5908), 1681-1685.

- Lac, A., & Donaldson, C. (2018). Testing competing models of injunctive and descriptive norms for proximal and distal reference groups on alcohol attitudes and behavior. *Addictive behaviors*, 78, 153-159. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2017.11.024>.
- Lambert, E., Jaishankar, K., Jiang, S., Pasupuleti, S., & Bhimarasetty, J. (2012). Correlates of formal and informal social control on crime prevention: An exploratory study among university students, Andhra Pradesh, India. *Asian Journal of Criminology*, 7(3), 239-250. <https://doi.org/10.1007/S11417-011-9108-9>
- Leverentz, A., Pittman, A., & Skinnon, J. (2018). Place and Perception: Constructions of Community and Safety across Neighborhoods and Residents. *City And Community*, 17(4), 972–995. <https://doi.org/10.1111/cico.12350>
- Lewis, D. A., & Maxfield, M. G. (1980). Fear in the Neighborhoods: an Investigation of the Impact of Crime. *Journal Of Research in Crime And Delinquency*, 17(2), 160–189. <https://doi.org/10.1177/002242788001700203>
- Li, Y., Ma, W., Kang, Q., Qiao, L., Tang, D., Qiu, J., Zhang, Q., & Li, H. (2015). Night or darkness, which intensifies the feeling of fear? *International Journal of Psychophysiology*, 97(1), 46-57. <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2015.04.021>
- Keizer, K., Lindenberg, S., & Steg, L. (2008). The Spreading of Disorder. *Science*, 322(5908), 1681–1685. <https://doi.org/10.1126/science.1161405>
- Lipford, J., & Yandle, B. (1997). Exploring the production of social order. *Constitutional Political Economy*, 8(1), 37-55. <https://doi.org/10.1023/A:1009037905120>
- Logan, T., & Walker, R. (2017). The gender safety gap: Examining the impact of victimization history, perceived risk, and personal control. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(2), 603-631. <https://doi.org/10.1177/0886260517729405>
- Marzbali, M. H., Abdullah, A., Tilaki, M. J. M., & Safizadeh, M. (2021). Moving the 2030 Agenda Ahead: Exploring the Role of Multiple Mediators toward Perceived Environment and Social Sustainability in Residential Neighbourhoods. *Land*, 10(10), 1079. <https://doi.org/10.3390/land10101079>
- Mboho, S. (2019). Social order. *Rational Choice Sociology*. <https://doi.org/10.4337/9781789903256.00016>
- Min, X. (2015). Axioms of safety technology for work safety field. *China Safety Science Journal*.

- Naser, T., Brownlee, D., & Baker, D. (2022). Neighborhood characteristics as predictors of perceived safety and neighborhood violent crime. *Malaysian Mental Health Journal*, 2(2022), 30-33. <https://doi.org/10.26480/mmhj.02.2022.30.33>
- Nikolic-Ristanovic, V. (1995). Fear of crime in Belgrade. *International Review of Victimology*, 4(1), 15-31. <https://doi.org/10.1177/026975809500400102>
- Nilsen, P., Hudson, D., Kullberg, A., Timpka, T., Ekman, R., & Lindqvist, K. (2004). Making sense of safety. *Injury Prevention*, 10(2), 71-73. <https://doi.org/10.1136/ip.2004.005322>
- Niu, C., Jiang, Z., Liu, H., Yang, K., Song, X., & Li, Z. (2020). The influence of media consumption on public risk perception: A meta-analysis. *Journal of Risk Research*, 25(1), 21-47. <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1819385>
- O'Brien, D. T., Farrell, C., & Welsh, B. C. (2019). Broken (windows) theory: A meta-analysis of the evidence for the pathways from neighborhood disorder to resident health outcomes and behaviors. *Social Science & Medicine*, 228, 272-292. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.11.015>
- Okunola, & Amole, 2012 Perceptions of Safety, Social Participation and Vulnerability in an Urban Neighborhood, Lagos, Nigeria
- Packard, J., Callaway, L., Dorris, C., & Suhr, E. (2013). Social Ties, Disorder and Distress: A Qualitative Examination of the Protective Effects of Social Capital in Neighborhoods. *International And Multidisciplinary Journal Of Social Sciences*, 2(1), 27-51. <https://doi.org/10.4471/rimcis.2013.12>
- Palmer, C., Ziersch, A., Arthurson, K., & Baum, F. (2005). "Danger lurks around every corner": Fear of crime and its impact on opportunities for social interaction in stigmatised Australian suburbs. *Urban Policy and Research*, 23(4), 393-411. <https://doi.org/10.1080/08111470500354216>
- Pitner, R., Yu, M., & Brown, E. (2012). Making neighborhoods safer: Examining predictors of residents' concerns about neighborhood safety. *Journal of Environmental Psychology*, 32(1), 43-49. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2011.09.003>
- Pittman, & Skinnon, 2018 Place and Perception: Constructions of Community and Safety across Neighborhoods and Residents

- Rad, V., Najafpour, H., Ngah, I., Shieh, E., & Rad, H. (2014). The systematic review on safety in urban neighborhoods. *Life Science Journal*, *11*, 398-403.
- Rees-Punia, E., Hathaway, E. D., & Gay, J. L. (2018). Crime, perceived safety, and physical activity: A meta-analysis. *Preventative Medicine*, *111*, 307-313. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2017.11.017>
- Robinette, J. W., Charles, S. T., & Gruenewald, T. L. (2016). Neighborhood cohesion, neighborhood disorder, and cardiometabolic risk. *Social Science & Medicine*, *198*, 70-76. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.12.025>
- Ross, C. E., & Mirowsky, J. (1999). Disorder and decay: The concept and measurement of perceived neighborhood disorder.
- Ruggiero, V. (2010). Social disorder and the criminalization of indolence. *City*, *14*(2), 164-169. <https://doi.org/10.1080/13604810903529084>
- Sampson, R. J., & Raudenbush, S. W. (1999). Systematic social observation of public spaces: A new look at disorder in urban neighborhoods. *American Journal of Sociology*, *105*(3), 603-651.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, *277*(5328), 918-924.
- Teerns, B., Roseboom, J., & Stinissen, T. (2022).
- Tyler, T. (2022). Understanding the psychology of social order. *The American Journal of Comparative Law*. <https://doi.org/10.1093/ajcl/avac001>
- Valente, M., & Crescenzi-Lanna, L. (2022). Feeling unsafe as a source of psychological distress in early adolescence.
- Vandecasteele, L., & Fasang, A. E. (2020). Neighbourhoods, networks and unemployment: The role of neighbourhood disadvantage and local networks in taking up work. *Urban Studies*, *58*(4), 696-714. <https://doi.org/10.1177/0042098020925374>
- Velasquez, K., et al. (2021). What predicts how safe people feel in their neighborhoods and does it depend on functional status?
- Vidourek, R. A., Woodson, K. M., & King, K. A. (2017). School violent victimization among youth: Is there an association with perceived school safety? *Violence and Victims*, *32*(1), 181-192. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.32.1.181>

- Warner, B. D., & Rountree, P. W. (1997). Local social ties in a community and crime model: Questioning the systemic nature of informal social control. *Social Problems*, 44(4), 520-536.
- Whitley, R., & Prince, M. (2005). Fear of crime, mobility, and mental health in inner-city London, UK. *Social Science & Medicine*, 61(8), 1678-1688.
- Wilson, J. Q., & Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *The Atlantic*.
- Zeng, E., Dong, Y., Yan, L., & Lin, A. (2022). Perceived safety in the neighborhood: Exploring the role of built environment, social factors, physical activity, and multiple pathways of influence. *Buildings*, 13(1), Article 2. <https://doi.org/10.3390/buildings13010002>
- Zeng, E., et al. (2023). Perceived safety in the neighborhood: Exploring the role of built environment, social factors, physical activity, and multiple pathways of influence.
- Zuberi, A. (2018). Feeling safe in a dangerous place: Exploring the neighborhood safety perceptions of low-income African American youth. *Journal of Adolescent Research*, 33(1), 116-190. <https://doi.org/10.1177/0743558416684948>

Bijlage 1: Syntax van SPSS

```
DATASET ACTIVATE DataSet1.
```

```
RECODE geslacht (2=0).
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE sr20a011 (1=5) (2=4) (4=2) (5=1).
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE sr20a047 sr20a048 sr20a049 sr20a050 sr20a051 sr20a052 sr20a053 sr20a054  
sr20a055 sr20a056
```

```
sr20a057 sr20a058 (1=4) (2=3) (3=2) (4=1).
```

```
EXECUTE.
```

```
RELIABILITY
```

```
/VARIABLES=sr20a008 sr20a009 sr20a010 sr20a011 sr20a012
```

```
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/SUMMARY=TOTAL MEANS.
```

```
COMPUTE socialefficacy=mean(sr20a008,sr20a009,sr20a010,sr20a011,sr20a012).
```

```
EXECUTE.
```

```
RELIABILITY
```

```
/VARIABLES=sr20a047 sr20a048 sr20a049 sr20a050 sr20a051 sr20a052 sr20a053 sr20a054  
sr20a055
```

```
sr20a056 sr20a057 sr20a058
```

```
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/SUMMARY=TOTAL MEANS.
```

COMPUTE

```
socialewanorde=mean(sr20a047,sr20a048,sr20a049,sr20a050,sr20a051,sr20a052,sr20a053,sr20a054,  
sr20a055,sr20a056,sr20a057,sr20a058).
```

EXECUTE.

```
RECODE sr20a006 (4=0) (1 thru 3=1) INTO veiligdag.
```

EXECUTE.

```
RECODE sr20a007 (4=0) (1 thru 3=1) INTO veيلignacht.
```

EXECUTE.

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=socialefficacy socialewanorde  
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

```
COMPUTE socialewanordecenter=socialewanorde - 1.617.
```

EXECUTE.

```
COMPUTE socialefficacycenter=socialefficacy - 3.5697.
```

EXECUTE.

```
COMPUTE interactie=socialewanordecenter * socialefficacycenter.
```

EXECUTE.

```
FREQUENCIES VARIABLES=socialefficacycenter socialewanordecenter veiligdag  
veيلignacht oplmet  
nettohh_f woning leeftijd geslacht  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM SEMEAN MEAN MEDIAN  
SKEWNESS SESKEW  
/ORDER=ANALYSIS.
```

```
SELECT IF (~ MISSING(geslacht)).
```

EXECUTE.

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF ( ~ MISSING(nettohh_f)).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF ( ~ MISSING(socialewanordecenter)).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF ( ~ MISSING(leeftijd)).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF ( ~ MISSING(woning)).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF ( ~ MISSING(oplmet)).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF ( ~ MISSING(veiligdag)).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF ( ~ MISSING(veilignacht)).
```

EXECUTE.

FILTER OFF.

USE ALL.

SELECT IF (~ MISSING(socialefficacycenter)).

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=geslacht leeftijd woning nettohh_f oplmet veiligdag
veilignacht

 socialewanorde socialefficacy

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM SEMEAN MEAN MEDIAN
SKEWNESS SESKEW

/HISTOGRAM NORMAL

/ORDER=ANALYSIS.

CORRELATIONS

/VARIABLES=geslacht leeftijd woning nettohh_f oplmet socialewanorde socialefficacy

/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL

/MISSING=PAIRWISE.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES veiligdag

/METHOD=ENTER geslacht leeftijd woning nettohh_f oplmet

/METHOD=ENTER socialewanordecenter

/METHOD=ENTER socialefficacycenter

/METHOD=ENTER interactie

/SAVE=COOK

/CASEWISE OUTLIER(2)

/PRINT=CI(95)

/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES veilignacht

/METHOD=ENTER geslacht leeftijd woning nettohh_f oplmet

/METHOD=ENTER socialewanordecenter

/METHOD=ENTER socialefficacycenter

```
/METHOD=ENTER interactie
```

```
/SAVE=COOK
```

```
/CASEWISE OUTLIER(2)
```

```
/PRINT=CI(95)
```

```
/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).
```